

24.11.2023

Merknad fra pressen i sak 23-120011TVI-TOSL/05

Norsk Presseforbund, Norsk Redaktørforening og Norsk Journalistlag ber med dette om at to representanter for pressen får følge den aktuelle befaringen og forklaringene knyttet til denne, slik at disse kan fungere som pool-tjeneste for pressen.

Om nødvendig kan disse ilegges et pålegg om taushet om taushetsbelagte opplysninger og sikkerhetsrutiner, tekniske innretninger og bygningsmessige forhold som det er nødvendig å hemmeligholde. En slik løsning vil ivareta pressens mulighet til kontroll av myndighetsutøvelsen - både tilknyttet rettsforhandlingene og de forholdene som saken gjelder - og de hensynene som regjeringsadvokaten har pekt på i sin begjæring.

Rettsmøter er, som domstolen er godt kjent med, som hovedregel offentlige. Offentlighetsprinsippet er forankret i Grunnloven § 95 som fastslår at rettergangen skal være rettfærdig og offentlig, samt Grunnloven § 100 femte ledd og EMK artikkel 6 nr. 1 og samt domstolloven § 124 første ledd.

Dette skal blant annet sikre offentlig kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen og det offentliges myndighetsutøvelse. Borgarting lagmannsrett oppsummerte det slik i LB-2016-204654:

«Det sentrale formålet bak prinsippet om offentlighet er å bidra til økt rettsikkerhet gjennom offentlig kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen. Også allmennhetens og partenes tillit til domstolene og rettergangen står sentralt».

Det ovennevnte prinsippet er understreket i flere avgjørelser fra Høyesterett, senest HR-2021-526-A.

Hvis dørene lukkes, begrenses pressens mulighet til å kunne dekke, og drive kontroll med, rettergangen og den foregående myndighetsutøvelsen.

Pressens kontrollfunksjon, og myndighetenes positive forpliktelser etter EMK artikkel 10 i den sammenheng, har også blitt forsterket i nyere praksis fra EMD, først og fremst gjennom EMDs storkammerdom av 8. november 2016, Magyar Helsinki Bizottsag mot Ungarn (18030/11).

I dommen oppstilles det fire vilkår for at staten skal ha en positiv forpliktelse til å gi pressen innsyn og tilgang til informasjon etter EMK artikkel 10 nr. 1. Disse er:

* Formålet med innsynskravet – innsyn må være nødvendig for å kunne utøve ytringsfriheten.

- * Opplysningenes karakter – informasjonen må være av allmenn interesse.
- * Rollen til den som krever innsyn – vedkommende må være en informasjonsformidler til allmennheten («offentlig vakthund»).
- * Foreliggende og tilgjengelig informasjon – informasjonen må være lett tilgjengelig for myndighetene.

Alle disse vilkårene er åpenbart oppfylt i denne saken. Det er nødvendig for pressen å kunne overvære vitnemålet for å kunne oppfylle sin funksjon som «offentlig vakthund» i denne saken.

Det er en sak med svært stor allmenn og offentlig interesse, og det er svært viktig at pressen selv kan ha representanter til stede og observere og kontrollere forholdene som er helt i kjernen av det søksmålet handler om. Det er helt nødvendig at pressen har representanter som får mulighet til å se og vurdere det domstolen faktisk skal bygge sin avgjørelse på.

Pressen har etter vårt syn derfor et krav på tilgang etter EMK artikkel 10 nr. 1. Et inngrep i denne retten må være i tråd med EMK artikkel 10 nr. 2. Det relevante vilkåret i vår sak er at avslaget må være «nødvendig i et demokratisk samfunn». Dette innebærer et krav om proporsjonalitet. I HR-2021-526-A oppsummerte Høyesterett det slik (avsnitt 66-67): «(...) unntakene skal tolkes strengt («be construed strictly») og at behovet for unntak må være overbevisende («established convincingly»). Hva prøvingen skal bestå i, beskrives slik: «[T]o look at the interference complained of in the light of the case as a whole and determine whether it was 'proportionate to the legitimate aim pursued' and whether the reasons adduced by the national authorities to justify it are 'relevant and sufficient'». Det skal altså foretas en helhetsvurdering i den konkrete saken der det skal legges vekt på om det er proporsjonalitet mellom inngrepet og formålet, og på om begrunnelsen er relevant og tilstrekkelig.» (vår understrekning)

Vi mener at lukking av dørene eller et omfattende referatforbud vil være et uforholdsmessig inngrep i pressens rett til å motta informasjon i denne saken.

Etter domstolloven § 125 første ledd bokstav c kan dørene lukkes helt eller delvis «når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd».

Lovgiver har (i Ot.prp. nr. 55 (1997-1998), punkt 4.3.4) forutsatt at bestemmelsen må brukes med stor tilbakeholdenhet. Dette er også lagt til grunn av Høyesterett, jf. Rt-1997-1302 og HR-2019-568-A. Lovgiver har lagt til grunn at regelen må benyttes med «*stor tilbakeholdenhet*», og at lukking av dørene bare skal skje når det finnes påkrevd ut fra særlige forhold i den enkelte sak, og når det er «markert behov», jf. Ot.prp.nr.55 (1997–1998) s. 44-45.

I LB-2016-204654 la lagmannsretten også til grunn at terskelen for unntak må tolkes i overenstemmelse med unntaket i EMK artikkel 6 nr. 1 i.f. som angir at dørene kan lukkes «*i den utstrekning det etter rettens mening er strengt nødvendig under spesielle omstendigheter der offentlighet vil skade rettferdighetens interesser*».

Vi mener det ikke vil være verken et «markert behov» eller at inngrepet vil være «strengt nødvendig» hvis befaringen gjennomføres med to representanter for pressen til stede.

Regjeringsadvokaten anfører en frykt for at formålet med avdelinger for soning under særlig høyt sikkerhetsnivå vil forspilles om andre enn retten og partene/deres representanter får førstehånds informasjon om og erfaring med sikkerhetsrutiner, tekniske innretninger og bygningsmessige forhold som offentlighet rundt en slik befarings nødvendigvis medfører. Vi mener dette heller kan reguleres ved at de to representantene ilegges taushet om slike opplysninger etter domstoloven § 128. For at opplysninger om dette skal komme fram, må en legge til grunn at det er grunn til å frykte at opplysningene vil bli brukt på urettmessig vis. Dette prinsippet fremgår for eksempel av Straffeprosessloven § 28 fjerde ledd, og selv om den loven ikke regulerer vårt spørsmål direkte vil det samme vilkåret være sentralt i en konkret vurdering av om inngrepet som vurderes er forholdsmessig. Vi vil her vise til Gulating lagmannsretts kjennelse med saksnummer 23-123795SAK-GULA/AVD1, hvor det slås fast at retten setter sin lit til at en representanter for et redaktørstyrt medium ikke ville benytte utskriften av en kjennelse på urettmessig vis. Tilsvarende vil gjelde i vår sak. Det må også legges vekt på at representanter fra redaktørstyrte medier er pålagt å følge strenge etiske regler i Vær varsom-plakaten, norsk presses egne etiske prinsipper.

Regjeringsadvokaten peker også på hensynet til den daglige drift i fengselet og hensynet til at andre innsatte ikke bør uroes mer enn nødvendig. Dette ville vært relevant hvis en samlet presse ble med på befaringsen, men vil ikke være det hvis det kun blir med to representanter fra pressen. Den praktiske forskjellen vil da være minimal.

Vi ber med dette domstolen finne en løsning som er mindre inngripende enn at dørene lukkes fullstendig, og at to representanter for pressen får delta, om nødvendig med et pålegg om taushet knyttet til visse forhold, i tråd med våre anførsler ovenfor.

Sindre Granly Meldalen, jurist i Norsk Presseforbund

Reidun Kjelling Nybø, generalsekretær i Norsk Redaktørforening

Ina Lindahl Nyrud, advokat i Norsk Journalistlag